

zoeken in boeken de wereld lezen



FOPEM starters, januari 2017
Vincent Vandeyvere

(afbeeldingen Klaas Verplancke)



intro

De methodescholen van FOPEM kiezen vaak voor actieve werkvormen waarin inbreng en zelfredzaamheid van kinderen heel groot is. In projectwerk bv moeten kinderen zelf gaan opzoeken en informatieve teksten vlot kunnen verwerken. Goeie, eenvoudige boeken in onze eigen schoolbib zijn dan onontbeerlijk. Dat blijkt niet altijd evident of aanwezig op vele scholen.

Wat is een goed boek? Hoe verwerken we teksten? Waar en wanneer werken ze met digitale informatie? Welke portaalsites zijn passend? En wat is de rol van de leerkracht in heel dit complexe proces?

Veel vragen die vaak passeren en waar we samen antwoorden op willen zoeken. In oktober 2016 kwam dit terug op onze agenda tijdens een vorming met startende leerkrachten. Ook op de regionale co-vergaderingen in januari 2017 werkten we hier op verder. Dit document probeert de verschillende ideeën van onze scholen, te bundelen. We hopen dat dit verslag inspiratie kan geven voor iedereen die graag leest, werkt en denkt over boeken. Dat het een leidraad kan zijn voor een volgende aankoop, de uitbreiding en organisatie van jullie schoolbibliotheek, jullie visie op lezen en leren.

op papier

De digitalisering confronteert ons met een veelheid aan beelden en teksten. We zijn slechts een muisklik verwijderd van massa's kant en klaar materiaal. En toch blijft het geschreven woord overeind. Willen we blijven geloven in de kracht van het papier. Het tastbare boek waarin we kijken, lezen en verdwalen.

Onze scholen maken extra budgetten vrij voor de aankoop van boeken, bezoeken geregeld de (buurt)bibliotheek, hebben wekelijkse boekenkringen, ... Er is een werkgroep verantwoordelijk voor de aankoop en inrichting van de schoolbibliotheek. Een leerkracht met een passie voor boeken inspireert collega's en zorgt dat literatuur geregeld terug op de agenda komt. Er is een nauw contact met de medewerkers van de bib zodat ook hun expertise en projecten de school kan bereiken en versterken. Hieronder een onvolledige lijst van een aantal werkvormen die op onze scholen gebruikt worden.

- | | |
|---|-----------------------------------|
| - <i>boek in de kijker</i> | - <i>voorleesweek</i> |
| - <i>boek omzetten in beeld</i> | - <i>gedichtendag</i> |
| - <i>atelier rond boeken</i> | - <i>schrijver op bezoek</i> |
| - <i>duo-lezen</i> | - <i>tandem-lezen</i> |
| - <i>bejaarde leesvrienden</i> | - <i>voorlezen voor kleuters</i> |
| - <i>toneellezen</i> | - <i>boekpresentatie</i> |
| - <i>jeugdboekenjury</i> | - <i>boeken delen, ruilen</i> |
| - <i>leestassen, boekenkoffers</i> | - <i>als groep één boek lezen</i> |
| - <i>peter- meterschap rond boeken leren kiezen</i> | |
| - <i>boekvoorstel op schoolraad</i> | |
| - <i>leeskring in eigen moedertaal</i> | |
| - ... | |

Boeken zijn zichtbaar aanwezig in alle klassen en andere werkruimtes op school. Ze krijgen een mooie plek in de klasbib, een atelierruimte of werkhoeke. Kookboeken in de kookhoek, boeken rond drama en muziek in de toneelhoek, grafisch werk in de drukhoek, ...

Boeken zijn niet enkel informatiedragers. Ze brengen ook schoonheid en creatieve prikkels binnen. Onze scholen zijn vertrouwd met de werking en de visie van het ABC-huis in Brussel. (www.abc-web.be) De manier waarop het boek daar een prominente rol krijgt en mee de inrichting bepaalt, vinden we heel inspirerend en willen we verder onderzoeken.

docu

In dit document willen we ons verder verdiepen in non-fictie. We spreken over informatieve boeken of weetboeken en die bewaren we in de docu-klas of het documentatiecentrum. Die ruimte heeft een heldere structuur.

De boeken staan per thema of onderwerp gesorteerd en hebben duidelijke markeringen. Een aantal scholen kiezen bewust voor dezelfde indeling van de stadsbibliotheek. (ZIZO plaatsings-systemen oa via www.cultuurconnect.be) Dat maakt het voor kinderen makkelijker om overal snel hun weg te vinden en het juiste boek voor het juiste werk te kiezen. Dat zoeken is niet altijd evident en moet geleerd worden. Dat kan via de leerkracht of een ouder die komt helpen, een kind van een oudere klas die jongere kinderen op sleeptouw neemt. Op bepaalde tijdstippen in de week is er iemand aanwezig in het docu die helpt (op)zoeken. Er is een duidelijk systeem waar teruggebrachte boeken moeten, hoe je kan ontlene, hoe alles op orde gehouden wordt. Die verantwoordelijkheid is geen werk van één persoon. Via klas- of schooltaken of werkgroepen bib, worden taken verdeeld en verantwoordelijkheden opgenomen.

aankopen

Boeken verouderen, informatie raakt gedateerd en smaken veranderen. De stadsbibliotheeken vernieuwen daarom geregeld hun aanbod. Heel wat uitgeverijen brengen aantrekkelijke, nieuwe reeksen uit voor verschillende leeftijden. De boeken op onze scholen blijven soms langer in de rekken staan. De budgetten zijn kleiner en we hebben de neiging om niet snel een boek 'weg te gooien'. Heel wat scholen krijgen ook boeken, kopen tweedehands materiaal of gaan geregeld naar een uitverkoop.

In een vorming met startende leerkrachten (2016) hadden we het over de kwaliteit van weetboeken en het aanbod boeken op onze scholen. Er bestaan wel degelijk 'goede' en 'slechte' boeken. Kinderen op onze scholen moeten vaak zelfstandig aan de slag en verdienen degelijk bronmateriaal waar ze vlot en correct mee aan de slag kunnen. Hier aandacht voor hebben is niet onbelangrijk bij nieuwe aankopen of opkuisen van boekenrekken en -kasten. Op de volgende pagina lijsten we op welke parameters we belangrijk vinden. Denk duurzaam en kies voor boeken die ook vijf jaar later nog waardevol blijven.

kenmerken goed weetboek



Een kort marktonderzoek maakt duidelijk dat heel wat nieuw materiaal van twee grote uitgeverijen* afkomstig is. 'Corona' (www.arssscribendi.com) heeft heel wat titels in oa deze reeksen: samen lezen AV+, lees & weet meer, dieren families, mijn eerste docubook, de ontdekking van, ...

Ook via www.nbdbiblion.nl kan heel wat mooi materiaal besteld worden. (skoop, pootje voor pootje, ik groei, ...) Hier merkten we bij sommige reeksen wel al meer drukte in lay-out op en misten we soms een degelijke structuur. Verder ook nog leuke boeken gevonden via www.bakermat.be (de taalbende bv).

De kijkdoos (www.noordhoffuitgevers.nl) is ook een sterke reeks maar vonden we soms al wat verouderd, deltas eerder kinderachtig en de reeks 'ooggetuigen' (www.wpg.be) veel te uitgebreid en moeilijk geschreven.

Er zijn ook uitgeverijen die vooral fictie uitgeven maar aanvullen met een klein aanbod non-fictie: www.zwijsen.nl of www.lannoo.be bijvoorbeeld.

In de wetenschap dat smaken verschillen en ook kinderen hun eigen voorkeur en lees- en leerstijl ontwikkelen, willen we voorzichtig zijn in het delen van dergelijke info. We zijn er zeker van dat de verantwoordelijke voor de aankopen op onze scholen, deze taak kritisch en doordacht probeert uit te voeren en in overleg met collega's, boekhandels en bibliotheken het aanbod vers houdt en de markt blijft volgen.

* FOPEM nam contact op met beide uitgeverijen met de vraag of groepsaankopen tegen verminderde prijs mogelijk zijn. Bij het verspreiden van dit verslag (januari 2017), was daar nog geen antwoord op gekomen.

wie wat waar wanneer

Projecten en werkstukken pakken we gestructureerd aan. Kinderen gaan gericht zoeken en gebruiken in te vullen kaarten of vaste onderzoeksvragen. Opdat kinderen zich niet zouden verliezen in details of afdwalen van hun beginvraag, leren we hen werken met een aantal algemene leesstrategieën.

Begrijpend lezen doe je niet zomaar. Het gaat over een complexe vaardigheid die effectief geleerd moet worden en geregeld geoefend.

Bepaalde scholen doen dat via peer tutoring of tandemlezen.

(Een boek voor twee : strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring / Hilde Van Keer / Garant 2002) Kinderen van een vijfde klas worden leespeten of –meter van een tweedeklasser. Samen gaan ze boeken en teksten ‘besnuffelen’, leren ze voorspellend lezen, weten hoe ze moeilijke woorden moeten opzoeken, hoe ze info uit de context halen, ... Ook het werken met de W-vragen is een belangrijke strategie in het leren begrijpen van teksten en verhalen. Ook scholen die deze methode niet letterlijk gebruiken, zijn vertrouwd met de ‘wie/wat/waar/wanneer’. Aangevuld met ‘hoe’ of ‘waarom’ leert het kinderen algemene vaardigheden aan die ze levenslang kunnen gebruiken bij verschillende soorten (info)teksten. Als we onderzoeken welke bronmaterialen geschikt zijn voor onze klas- of schoolbibliotheek, kunnen we deze W-vragen in gedachten houden. Is het boek helder opgebouwd? Vinden de lezers vlot antwoorden op de vraag/vragen: *waar woont de tijger, hoe ziet hij eruit, wat zijn zijn leefgewoontes, welke soorten bestaan er, wat eet hij, wie zijn zijn vijanden, ...*

Googelen

Een vraag in de ronde, een afbeelding voor mijn tekst, een actiepuntje of een brainstorm voor een werkstuk, ... ‘Zoek het eens op op de computer.’ Heel wat kinderen laten we zonder kennis van zaken op google los in de hoop dat ze daar snel een antwoord vinden. We vergeten dat deze vaardigheid best complex is en de gevonden teksten of afbeeldingen moeilijk leesbaar of zelden begrijpbaar zijn.

Er bestaan nochtans heel wat (portaal)sites of startpagina's die wel bruikbaar zijn en filters gebruiken op hun maat, leeftijd en interesse. Op de vormingsdagen wisselenden we heel wat zaken uit en leerden we werken met www.symbaloo.com.



Via een persoonlijke login kan je een eigen symbaloo-blad aanmaken en als startscherm op alle (klas)computers gebruiken. Je start met een zwart, leeg tegelblad en kiest zelf de sites die je zinvol en goed vindt en door je kinderen wil laten gebruiken. Op een eenvoudige manier plak je de URL-code van die website aan een tegeltje vast. Je kan je tegels verfraaien met kleuren, titels en symbolen en zelf rangschikken op het blad. Kinderen krijgen op die manier een beperkt maar degelijk aanbod. Ze gebruiken vertrouwde sites of reken- en taalspelletjes die ze eerder in de klas hebben geoefend. Je kan meerdere bladen (elke klas één bv) maken per account. Je kan ook bladen van andere gebruikers kopiëren en plakken. Via handige zoekfuncties (op blokjes, op webmixen of profielen) kan je op die manier heel wat bestaand materiaal overnemen en meteen gebruiken. (klas saskia de harp bv)

Hieronder een onvolledige lijst van een aantal websites die we interessant vinden en oa op symbaloo zijn tegengekomen.

www.wikikids.nl	www.jouwzoekmachine.nl
www.onlineklas.nl	www.docukit.nl
www.schooltv.nl	www.willemwever.nl
www.klokhuis.nl	www.netwijs.nl
www.datbedoelik.nl	www.ikhebeenvraag.be
www.quizlet.com	www.getkahoot.com
www.sclera.be	www.kinderpleinen.nl
www.digitips.be	www.digischool.nl
www.computermeester.be	www.rekenweb.nl
www.tekenenenzo.blogspot.be	www.dierenzoeker.nl
www.tafeltjesleren.nl	www.kabage.be
www.juf-hannah.nl	...

Via www.mijnkindonline.nl of www.kennisnet.nl vind je nog heel veel meer links. Je vindt er oa een printbaar aantrekkelijk overzicht met 104 leerzame apps en sites voor kinderen van 2 tot 8 jaar.

We merken dat heel wat leerkrachten ook Pinterest (www.pinterest.com) gebruiken om ideetjes te verzamelen en te bewaren. Je kan er makkelijk foto's en sites 'pinnen' en delen met andere gebruikers. Ook heel wat (oudste) klassen maakten al een eigen account waar ze bruikbare materialen willen bewaren. De pagina van oa 'de freinetbeweging' bundelt heel wat mooi materiaal.

rol van de leerkracht

Van boeken houden en graag lezen, kunnen we zeker stimuleren. Als ouders en leerkrachten zelf graag lezen, vaak boeken kopen, over boeken spreken, ... zullen kinderen automatisch ook meer met boeken gaan doen. We staan model voor hen en kunnen actief werken rond boek-promotie en leescultuur.

Wie meer inspiratie en ideeën zoekt, vindt die ondermeer via:

www.klasse.be	www.klascement.net
www.jeugdboekenweek.be	www.iedereenleest.be
www.leesbevorderingindeklas.nl	www.metrotaal.be
www.lezen.nl	www.voorlezen.be

Bij projecten of werkstukken komt heel wat extra materiaal binnen. Het aanbod van het documentatiecentrum blijkt vaak ontoereikend. De leerkracht trekt zelf naar de bibliotheek en brengt extra boeken mee over het onderwerp. De klas gaat samen naar de bib of via de ouders worden extra materialen aangeleverd.

Zeker in jongere groepen zal de leerkracht mee bepalen welke teksten gekozen en gelezen worden. In welk boek ze hun antwoord zullen vinden, op welke pagina of in welke alinea. Kinderen onnodig laten verdwalen, is tijdrovend en werkt demotiverend. Zeker in de fase van het verwerken zelf en het effectieve lezen en leren. Vooraf of tussendoor kan natuurlijk wel vrijer gelezen en gekeken worden. Vaak ontstaan er gezellig ingerichte, tijdelijke projecthoekjes waar kinderen in vrije momenten naar toe kunnen. De aanwezigheid van prikkelende (kijk)boeken is hier zeker een must en zal hen op nieuwe ideeën en extra vragen brengen.

meertaligheid

Onze klassen worden steeds diverser. De rijkdom aan verschillen, brengt ook meer taal in de klas. Nieuwe perspectieven die een aangepaste begeleiding vragen. We zetten ondermeer in op het ondersteunen van bv anderstalige nieuwkomers. Via aangepast materiaal en actieve werkvormen, proberen we extra taalstimulerende maatregelen te verwezenlijken.

Recente onderzoeken wijzen uit dat de meertaligheid van onze leerlingen hier voluit ingezet kan worden. We werken niet enkel extra activiteiten in het Nederlands uit, maar gaan ook effectief de verschillende (moeder)talen een plaats geven. Kinderen mogen overleggen in hun moedertaal, kinderen lezen of worden voorgelezen in hun eigen moedertaal, ...
Taalontwikkeling sluit aan bij eerder geleerde denkprocessen. Een nieuwe taal is onlosmakelijk verbonden met de moedertaal. De thuistaal toelaten op school maakt kinderen taalvaardiger en zal hun zelfvertrouwen versterken.
Meer info hierover vind je via www.meertaligheid.be of www.metrotaal.be.



